

[K] **NEDERLAND ONTLEED. DOCUMENTAIR
THEATER VAN SADETTIN KIRMIZIYÜZ**

Een voorstelling die zich binnen twintig minuten na aanvang in mijn persoonlijke top tien nestelde: *Somedaymyprincewill.com* van theatermaker Sadettin Kirmiziyüz. Zodra het publiek de zaal binnenkomt, is het feest al begonnen: de veelzijdige muzikanten van The Sadists spelen alsof we aanwezig zijn op een Turkse bruiloft, maken onbekommerd contact met de toeschouwers en creëren een bodem van amusement en hartelijkheid waar de rest van de voorstelling op kan gedijen.

Hoewel het autobiografische verhaal wel degelijk treurige rafelranden kent, blijft de toon onverminderd licht en het tempo hoog. Kirmiziyüz vertelt de geschiedenis van zijn zus Sare, die in 2011 naar Istanbul vertrok om daar met de prins van haar dromen te trouwen. Hij speelt niet alleen zichzelf, maar ook zijn eigen zus, en schakelt schijnbaar moeiteloos tussen beide personages heen en weer, terwijl hij ondertussen een beeld schetst van hun gezamenlijke jeugd in Zutphen en laat zien naar welke verschillende richtingen hun dromen en idealen zijn uitgewaaid. Jongen en meisje, zeker en zoekend, geworteld en ontheemd.

The Sadists zorgen voor de muzikale intermezzo's, maar de musici acteren op hoog niveau mee zodra dat gewenst is. Kirmiziyüz bekritiseert zijn zus om de keuzes die ze maakt, maar toont ook liefdevol begrip voor de lastige positie waarin ze zich als Hollandse dochter van een Turks echtpaar bevindt. *Somedaymyprincewill.com*, gespeeld in de seizoenen 2012-2013 en 2014-2015, lijkt, hoe paradoxaal dat ook klinkt, nog het meest op een oer-Hollands sprookje uit *Duizend-en-één-nacht*, maar is tegelijk een documentaire voorstelling over de problematiek van migrantenkinderen, over jongeren op het breukvlak van twee culturen. Een voorstelling die entertaint, maar die daarnaast wel degelijk vragen oproept.

Sinds 2010 is Kirmiziyüz (1982) artistiek leider van Trouble Man, een productiehuis dat in het leven is geroepen om te bouwen aan een oeuvre over maatschappelijke en politieke thema's. Kirmiziyüz studeerde in 2007 af aan de acteursopleiding van de Maastrichtse toneelschool en speelde in voorstellingen van onder meer het Nationale Toneel,

mightysociety en het Noord Nederlands Toneel. “Deze theatermaker met twee paspoorten”, zo luidt het *mission statement* van Trouble Man, “laat met zijn werk een autonoom en authentiek geluid horen in het Nederlandse theater. Zijn ervaringen vormen de basis van een theatraal onderzoek naar grote actuele thema’s rond multiculturalisme, die spelen in onze samenleving.”

Na *Somedaymyprincewill.com* wilde ik alles van Kirmiziyüz en Trouble Man zien. De volgende twee voorstellingen vormen het begin van een drieluik onder de titel *Hollandse Luchten*, een reeks over actuele thema’s in de Nederlandse samenleving. Opnieuw documentair theater, meer nog dan *Somedaymyprincewill.com*, dat net als het zogenaamde vormingstheater uit de jaren zeventig in de val dreigt te lopen van (te) veel te willen uitleggen. De recente voorstellingen van Kirmiziyüz vormen weliswaar een minder extreme en eenzijdig gekleurde aanval op de praktijken van het grootkapitaal, maar vooral *Pandgenoten*, nummer twee in de serie, komt soms aardig in de buurt van dat voormalige vormingstheater.

Wanneer Kirmiziyüz de malversaties van de woningcorporaties uitlegt, met een gefingeerd smartboard tegen de wand van het decor, lijkt hij even op de theatermakers van Proloog en Sater die in vroeger jaren met dramatische onthullingen de linkse zenuw van hun publiek trachtten te raken. Naast zijn eigen ervaringen en die van zijn levenspartner en tegenspeelster Saar Vandenberghe maakt Kirmiziyüz in *Pandgenoten* onder meer gebruik van de research van onderzoeksjournalist Alexandra van Houcke, en dat is vooral te merken op de momenten dat het er nogal theoretisch aan toe gaat.

Bij wijze van tegenwicht, om het publiek eraan te herinneren dat hier wel degelijk toneel wordt gemaakt, zet Vandenberghe nu en dan een poppenmasker op en Kirmiziyüz een pruik met een spiegelende zonnebril, en worden de kwesties die met wonen en woonbeleid te maken hebben in abstractie, mimisch nagespeeld. Die momenten vormen wat mij betreft de krenten in de pap, wat eveneens geldt voor de soundtrack en de nuchtere commentaren van de *laid-back* musicerende en soms meeacterende Kaspar Schellingerhout. Vooral diens inbreng, hoewel ogenschijnlijk beperkt, geeft de

voorstelling vleugels, precies op de momenten dat de dialoog wat langdradig dreigt te worden.

Jeremia, deel één van de trilogie en geselecteerd voor het Nederlands Theaterfestival 2014, was in mijn ogen indrukwekkender, misschien omdat het onderwerp “vrijheid van meningsuiting” beter geschikt is om theater te genereren dan “wonen”. In samenwerking met theatermaakster (en schrijfster) Marjolijn van Heemstra stelt Kirmiziyüz in *Jeremia* kwesties aan de orde die juist anno 2015 geldiger en actueler zijn dan ooit. Na de aanslagen in Parijs in januari van dit jaar laaide de kwestie immers weer in volle hevigheid op: waar liggen de grenzen van onze vrijheid, waar bevindt zich onze persoonlijke verantwoordelijkheid, en vooral: waar in het debat is de nuance?

Ook hier is sprake van onderzoeksjournalistiek, maar nu van de makers zelf, en dat werkt beter. Met name het treurige verleden rondom Wil Schuurman, de weduwe van Hans Janmaat (1934-2002), in de jaren tachtig partijleider van de radicaal rechtse Centruumpartij (later Centrum Democraten), maakt diepe indruk. De makers beschrijven hun persoonlijke ontmoetingen met haar, bijeenkomsten met weinig tekst, maar met een ontluisterend perspectief op de ter linkerzijde verguisde, maar achteraf profetische politicus Janmaat. Hoe kon Nederland in twintig jaar zo drastisch veranderen dat Janmaat juridisch werd beperkt in wat hij over de multiculturele samenleving wilde beweren, terwijl anno nu nota bene “de vrijheid om te kwetsen” door velen als een onvervreembare westerse waarde wordt beschouwd?

Tegelijkertijd biedt *Jeremia* een verrassende inkijk in het leven van Schuurman zelf, vooral met betrekking tot de periode nadat ze in 1986 was moeten vluchten voor een groep antifascistische actievoerders, een gebeurtenis waarbij ze haar rechterbeen verloor. Het is een detail dat het verhaal in een nog grimmiger licht plaatst: *petite histoire*, anekdotiek in dienst van een verhaal dat de moeite van het vertellen waard is, een broodkruimel op de rok van een veelomvattend thema. Zo moet theater zijn, en zo is *Jeremia*.

Wat de twee eerste voorstellingen van *Hollandse Luchten* verbindt, is de poging grip te krijgen op de politieke en maatschappelijke temperatuur van het land, waarvan de uitkomst somber stemt, omdat

Scènebeeld uit *Somedaymyprincewill.com*, een voorstelling van en met Sadettin Kirmiziyüz en Trouble Man uit 2012, Foto Saris & den Engelsman.

persoonlijke baat nu eenmaal overheerst en belangen het steeds weer lijken te winnen van idealen. Wat de voorstellingen verdeelt, is hun verschil in reikwijdte en zeggingskracht, waarin *Jeremia* het wat mij betreft overduidelijk beter doet dan *Pandgenoten*.

Vanaf het seizoen 2014-2015 werkt Kirmiziyüz vanuit Trouble Man samen met het Rotterdamse Ro Theater. Op 17 april 2015 is daar de eerste aflevering van een andere serie in première gegaan. Onder de titel *CODE 010* wordt in de komende seizoenen het verhaal verteld van de stad Rotterdam. Geïnspireerd door de tv-serie *The Wire*, die zich afspeelt in het Amerikaanse Baltimore – niet toevallig al dertig jaar de zusterstad van Rotterdam – gaat Kirmiziyüz “undercover” op zoek naar interessante stadsverhalen en stadsbewoners. De eerste aflevering staat in het teken van de Rotterdamse haven.

Sadettin Kirmiziyüz is een buitengewoon innemende theaterpersoonlijkheid en alleen al daarom is het prettig dat hij in de komende producties, zowel bij het RO Theater als bij zijn eigen Trouble Man, behalve als auteur en regisseur

ook blijft optreden als acteur. Want wat zijn voorstellingen bij nadere beschouwing vooral zo interessant maakt, is hijzelf: zijn sympathieke verschijning, zijn integriteit en zijn vermogen om razendsnel te schakelen in tempo, emoties en typetjes. Een echte theaterman kortom, die uit elke porie de magische aspecten van het vak ademt en die de liefhebber in zijn verdere podiumavonturen wil blijven volgen.

JOS NIJHOF

www.troubleman.nl